

Biologia okresu lęgowego bączka *Ixobrychus minutus* (L., 1766) na stawach rybnych

Lubelszczyzna – mgr Maciej Filipiuk (streszczenie rozprawy doktorskiej)

Ze względu na dewastację przez człowieka ekosystemów wodnych i podmokłych liczebność populacji wielu gatunków ptaków wodno-błotnych spada. Gniazdowanie w trudno dostępnych dla ludzi siedliskach oraz skryty tryb życia sprawiają, iż wiedza o biologii i ekologii rozmaitych przedstawicieli tej grupy – niezbędna dla ich skutecznej ochrony – jest wciąż mocno niepełna. Jednym z takich gatunków jest bączek *Ixobrychus minutus* – najmniejsza i zarazem najslabiej zbadana europejska czapla. Celem pracy było opisanie jego biologii lęgowej w warunkach stawów rybnych.

Badania przeprowadzono w latach 2014-2017 na terenie gospodarstw rybackich na Lubelszczyźnie. W ramach prac terenowych chwymano i obrączkowano ptaki dorosłe oraz wyszukiwano, kontrolowano i monitorowano gniazda z użyciem fotopułapek. Pisklęta obrączkowano oraz pobierano od nich próby pokarmowe. Badania prowadzono na stawach różniących się sposobem użytkowania, który może wpływać na warunki pokarmowe i siedliskowe.

Na stawach bączki zasiedlały zarówno szuwały, jak i zalane zakrzewienia, gniazdując często w wąskich, przybrzeżnych pasach roślinności. Stwierdzono gniazdowanie samotne jak i semikolonijnie. Występowanie wysokich zagęszczeń terytoriów i gniazd w niewielkich fragmentach roślinności wynurzonej świadczy o wysokim potencjale stawów rybnych jako siedliska gatunku.

Bączki regularnie wyprowadzały zarówno lęgi powtarzane po stracie, jak i drugie lęgi, do których ptaki przystępowały jeszcze podczas opieki nad pisklętami z pierwszego lęgu. Drugie lęgi odbywały się z poprzednim, bądź z nowym partnerem, a zmiany partnerów dotyczyły obu płci. Obserwacje te wskazują, iż bączek nie jest gatunkiem sezonowo *stricte* monogamicznym, lecz wykazuje strategię mieszaną, opartą o monogamię oraz sekwencyjną poligamię.

Główną przyczyną strat w lęgach bączka było drapieżnictwo. Prawdopodobieństwo splądrowania gniazda okazało się być niezależne od fenologii lęgów oraz czynników środowiskowych. Wyniki te sugerują, iż lęgi plądrowane są przez różnorodne drapieżniki, bądź też drapieżniki, które są skuteczne niezależnie od badanych czynników, jak np. małe, sprawnie pływające ssaki. Prowadzenie inwazyjnych prac gospodarskich, takich jak koszenie

szuwaru i brzegów grobli czy spuszczenie wody ze stawów przyczynia się do znacznego ograniczenia sukcesu reprodukcyjnego bączków i powinno być zaniechane w okresie lęgowym.

Produkcja piskląt bączków malała wraz z biegiem sezonu, co jest najprawdopodobniej odzwierciedleniem spadku wielkości zniesień. Była ona też różna zależnie od sposobu użytkowania stawów, osiągając najwyższe wartości na stawach z wylęgiem. Stawy te, zapewniając najkorzystniejsze warunki pokarmowe, mają ogromne znaczenie z punktu widzenia ochrony gatunku.

Podstawę diety piskląt na stawach stanowią ryby, jednakże skład pokarmu uzależniony jest od dostępności ofiar determinowanej przez sposób użytkowania stawu, co potwierdza oportunistyczny pokarmowy bączków. Rodzice dostosowują wielkość ofiar do wielkości piskląt co sugeruje, iż dostępność małych ryb może być czynnikiem limitującym sukces reprodukcyjny na początkowym, krytycznym etapie rozwoju młodych.

Bączek okazał się być gatunkiem silnie filopatrycznym, co wskazuje na priorytet ochrony najliczniej zasiedlonych stanowisk. Powracalność ptaków obrączkowanych jako piskląta była jednak niewielka, czego przyczyną może być wysoka śmiertelność w pierwszym roku życia, bądź silna dyspersja natalna.

Wyniki prac wskazują na potrzebę dalszych, szczegółowych badań, dotyczących m.in. genetycznego ojcostwa w lęgach, zmian partnerów w trakcie sezonu, mechanizmów gniazdowania kolonijnego czy identyfikacji najważniejszych drapieżników.